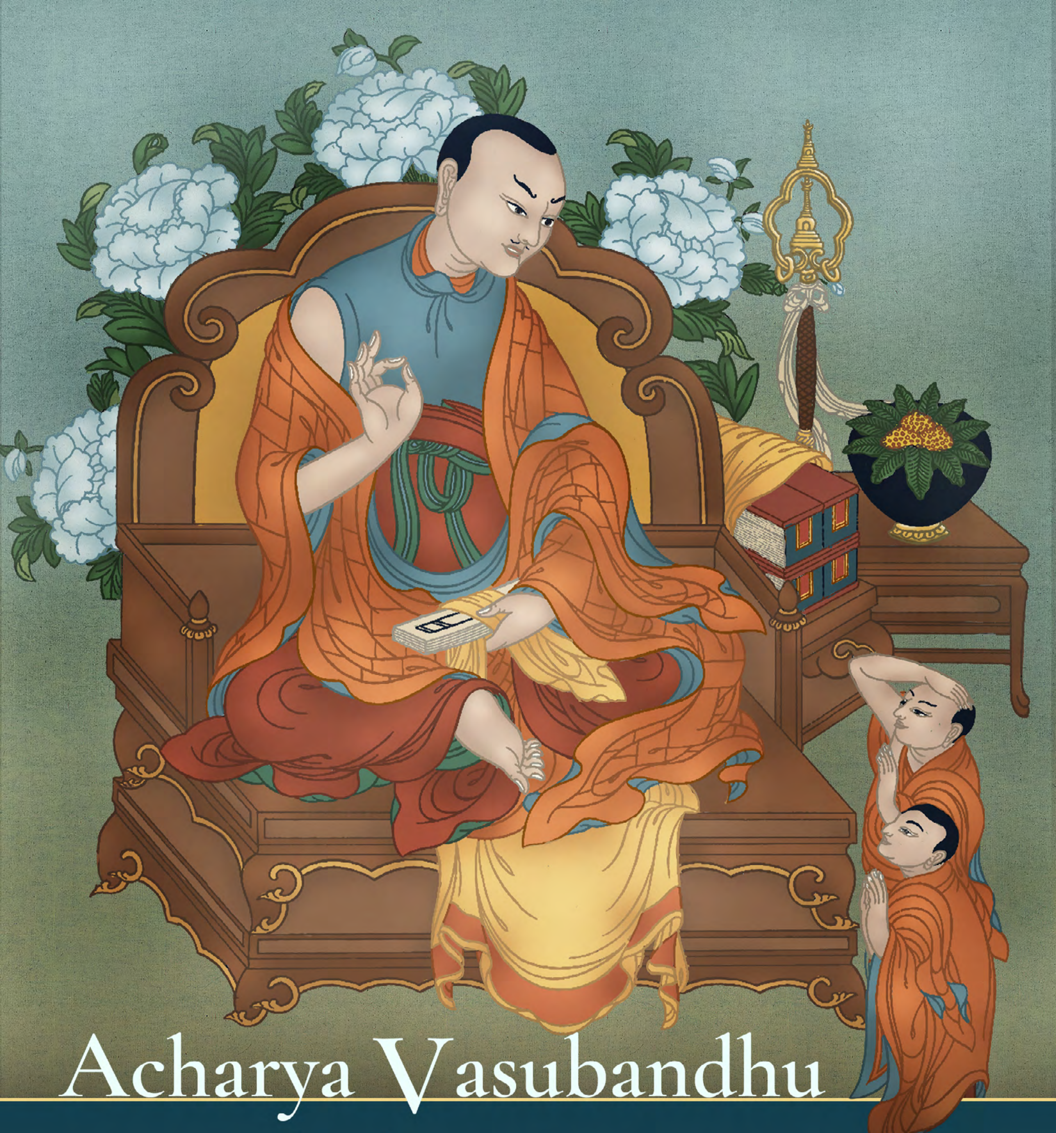

Acharya Vasubandhu

La Trentaine

Traduit du tibétain par Philippe Cornu

La Trentaine

Acharya Vasubandhu

Traduit du tibétain par Philippe Cornu

DHARMA EBOOKS

རྒྱ་གར་སྐད་དུ། ཏྲིང་ཤི་ཀ་ཀཱ་རི་ཀཱ།
བོད་སྐད་དུ། སུམ་ཅུ་པའི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ།

En Sanskrit: Triṃśikakārikā

En Tibétain: sum cu pa'i tshig le'ur byas pa

En Francais: La Trentaine

འཇམ་དཔལ་གཞོན་ནུར་གྱུར་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

Hommage à Manjusrikumarabutha

(1) བདག་དང་ཆོས་སུ་ཉེར་འདོགས་པ། །སྣ་ཚོགས་དག་ནི་གང་བྱུང་བ། །
དེ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པར་གྱུར། །གྱུར་པ་དེ་ཡང་རྣམ་གསུམ་སྟེ། །

Les métaphores du « soi » et des « phénomènes »
Qui se prêtent à toute une variété d'usages
Sont le fait des métamorphoses de la conscience ;
Il y a trois types de métamorphoses :

(2) རྣམ་པར་སྨིན་དང་ངར་སེམས་དང་། །ཡུལ་ལ་རྣམ་པར་རིག་པའོ། །
དེ་ལ་ཀུན་གཞི་རྣམ་ཤེས་ནི། །རྣམ་སྨིན་ས་བོན་ཐམས་ཅད་པ། །

La maturation, la pensée fixée sur le moi »
Et la perception des objets des sens.
La première, « la conscience base universelle »
Est la maturation pourvue de toutes les semences.

(3) དེ་ནི་ལེན་པ་དག་དང་གནས། །རྣམ་པར་རིག་པ་མི་རིག་པ། །
རྟག་ཏུ་རེག་དང་ཡིད་བྱེད་དང་། །རིག་དང་འདུ་ཤེས་སེམས་པར་ལྡན། །

Ses appropriations et sa perception du lieu
Ne sont pas pleinement consciente,
Et cependant elle est toujours accompagnée de contacts, d’attention, de sensations,
De représentations mentales et d’intentions.

(4) དེ་ལ་ཚོར་བ་བཏང་སྙོམས་ཏེ། །དེ་ནི་མ་བསྒྲིབས་ལུང་མ་བསྟན། །
རེག་ལ་སོགས་པའང་དེ་བཞིན་ནོ། །དེ་ནི་རྒྱུན་འབབ་ཆུ་བོ་བཞིན། །

Les sensations y sont indifférentes ;
Elle est non voilée et indéterminée.
La même chose (peut être dite) de ses contacts, etc.
Elle évolue en un courant continu tel un fleuve.

(5) དགྲ་བཅོམ་ཉིད་ན་དེ་ལྡོག་གོ། །དེ་ལ་གནས་ཏེ་རབ་འབྱུང་ཞིང་། །
དེ་ལ་དམིགས་པ་ཡིད་ཅེས་བྱ། །རྣམ་ཤེས་ངར་སེམས་བདག་ཉིད་ཅན། །

Son « renversement » a lieu à l'état d'arhat.
S'appuyant sur elle se manifeste spontanément
Ce qu'on appelle « mental », qui la prend pour objet référent,
C'est-à-dire une conscience dont la nature essentielle est de penser au « moi ».

(6) བསྒྲིབས་ལ་ལུང་དུ་མ་བསྟན་པའི། །ཉོན་མོངས་བཞི་དང་རྟག་ཏུ་འགྲོགས། །
བདག་ཏུ་ལྟ་དང་བདག་ཏུ་རྨོངས། །བདག་རྒྱལ་བདག་ཆགས་འདུ་ཤེས་པ། །

(Ce mental) est toujours allié aux quatre afflictions
Obscurcies et indéterminées
Que sont la vue du « soi », la confusion du « soi »,
L'orgueil du « soi » et l'amour du « soi ».

(7) གང་དུ་སྐྱེས་པ་དེའིའོ་གཞན། །རེག་སོགས་ཀྱང་དེ་དགྲ་བཅོམ་མེད། །
འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་ལ་མེད། །འཇིག་རྟེན་འདས་པའི་ལམ་ནའང་མེད། །

Et où qu'il naisse, il est aussi accompagné par d'autres (facteurs)
Comme le contact, mais il n'existe nullement dans l'état d'arhat,
Ni lors de l'absorption égalisatrice de cessation,
Ni même dans une voie supramondaine.

(8) འདི་ནི་གྱུར་པ་གཉིས་པའོ། །གསུམ་པ་ཡུལ་རྣམ་དྲུག་པོ་ཡི། །
དམིགས་པ་གང་ཡིན་དེ་དག་སྟེ། །དགེ་དང་མི་དགེ་གཉི་ག་མིན། །

Telle est la deuxième métamorphose.
La troisième est le discernement des six sortes d'objets des sens,
Elle peut être, selon les cas,
Vertueuse, non vertueuse ou ni l'une ni l'autre.

(9) ཀུན་ཏུ་འགྲོ་དང་བྱེ་བྲག་ངེས། །སེམས་ལས་བྱུང་བ་དགེ་བ་དང་། །
དེ་བཞིན་ཉོན་མོངས་ཉེ་ཉོན་མོངས། །ཚོར་བ་གསུམ་དང་དེ་མཚུངས་ལྡན། །

Elle est toujours associée aux facteurs mentaux omniprésents et parfois à des facteurs mentaux (dont l'objet est) déterminé,
Des facteurs vertueux
Ou bien des passions-racines et des passions secondaires,
Et ses sensations sont de trois genres.

(10) དང་པོའི་རེག་ལ་སོགས་པ་དང་། །འདུན་མོས་དྲན་དང་བཅས་པ་དང་། །
ཏིང་ངེ་འཛིན་བློ་བྱེ་བྲག་ངེས། །དད་དང་ངོ་ཚ་ཁྲེལ་ཡོད་དང་། །

Les premiers (facteurs) sont le contact, etc. ;
L'aspiration, la conviction, la mémoire,
La concentration, et l'intellection ont (un objet) déterminé.
La foi, le respect de soi, le respect d'autrui.

(11) མ་ཆགས་ལ་སོགས་གསུམ་བརྩོན་འགྲུས། །ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་དང་བག་ཡོད་བཅས། །
རྣམ་མི་འཚེ་དགེ་ཉོན་མོངས་ནི། །འདོད་ཆགས་ཁོང་ཁྲོ་གཏི་སྨུག་དང་། །

Les trois absences d’attachement, d’aversion,
d’aveuglement, la diligence,
La souplesse, le soin attentif, son corrélat (l’impartialité),
Et la non-violence sont les facteurs vertueux.
Les passions sont l’attachement et l’aveuglement ;

(12) ང་རྒྱལ་ལྟ་བ་ཐེ་ཚོམ་མོ། །ཁྲོ་དང་ཁོན་དུ་འཛིན་པ་དང་། །
འཆབ་དང་འཚིག་དང་ཕྲག་དོག་དང་། །སེར་སྣ་དང་ནི་སྒྱུར་བཅས་དང་། །

L’orgueil, les vues erronées et les doutes.
(Les passions secondaires sont) la colère, le ressentiment,
La dissimulation, la méchanceté, la jalousie,
L’avarice, la tromperie,

(13) གཡོ་རྒྱགས་རྣམ་འཚེ་ངོ་ཚ་མེད། །ཁྲེལ་མེད་རྨུགས་དང་རྒོད་པ་དང་། །
མ་དད་པ་དང་ལེ་ལོ་དང་། །བག་མེད་པ་དང་བརྗེད་ངས་དང་། །

L’hypocrisie, la suffisance, la violence, l’irrespect de soi,
L’irrespect d’autrui, la torpeur, l’agitation,
Le manque de foi, la paresse,
La négligence, l’oubli,

(14) རྣམ་གཡེང་ཤེས་བཞིན་མ་ཡིན་དང་། །འགྱོད་དང་གཉིད་ཀྱང་དེ་བཞིན་ཏེ། །
རྟོག་པ་དང་ནི་དཔྱོད་པ་དང་། །ཉེ་བའི་ཉོན་མོངས་གཉིས་རྣམ་གཉིས། །

La distraction et le manque de vigilance.

Quant au regret et au sommeil,

À l'examen initial et à l'analyse subtile,

Ces deux dernières paires de passions secondaires sont de nature double.

(15) ལྔ་རྣམས་རྩ་བའི་རྣམ་ཤེས་ལས། །ཇི་ལྟར་རྐྱེན་ལས་འབྱུང་བ་ནི། །
རྣམ་ཤེས་ལྷན་ཅིག་གམ་མ་ཡིན། །ཆུ་ལ་རླབས་རྣམས་ཇི་བཞིན་ནོ། །

Dans la conscience-source, l'émergence des cinq (autres consciences)

Se produit au gré des circonstances,

Parfois toutes ensembles, parfois non,

À la manière des vagues sur l'eau.

(16) ཡིད་ཀྱི་རྣམ་ཤེས་འབྱུང་བ་ནི། །རྟག་ཏུ་འདུ་ཤེས་མེད་པ་དང་། །
སྙོམས་པར་འཇུག་པ་རྣམ་གཉིས་དང་། །སེམས་མེད་གཉིད་དང་བརྒྱལ་མ་གཏོགས། །

L'émergence simultanée d'une conscience mentale

Se produit toujours, exception faite des états sans représentations mentales,

Des deux absorptions égalisatrices,
Du sommeil profond et de l’évanouissement – états privés de conscience.

(17) རྣམ་པར་ཤེས་པར་གྱུར་པ་འདི། །རྣམ་རྟོག་ཡིན་ཏེ་དེ་ཡིས་གང་། །
རྣམ་བརྟགས་དེ་མེད་དེས་ན་འདི། །ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ། །

Cette transformation de la conscience
Est une construction imaginaire,
Quant à ce qui est discerné, cela n’existe pas,
De sorte que toute chose est « simple perception sans plus ».

(18) རྣམ་ཤེས་ས་བོན་ཐམས་ཅད་པ། །ཕན་ཚུན་དག་གི་དབང་གིས་ན། །
དེ་ལྟ་དེ་ལྟར་འགྱུར་བར་འགྲོ། །དེས་ན་རྣམ་རྟོག་དེ་དེ་སྐྱེ། །

La conscience est l’ensemble des semences,
Et sa transformation se produit de telle ou telle manière,
Selon une influence réciproque
Au gré de laquelle tel ou tel autre type de construction imaginaire peut se produire.

(19) ལས་ཀྱི་བག་ཆགས་འཛིན་གཉིས་ཀྱི། །བག་ཆགས་བཅས་པས་སྔ་མ་ཡིས། །
རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཟད་ནས་གཞན། །རྣམ་སྨིན་སྐྱེད་པ་དེ་ཡིན་ནོ། །

Les imprégnations résiduelles des actes,
Accompagnées des imprégnations de la double saisie,
Lorsque la précédente maturation s'est épuisée,
Causent l'émergence d'autres maturations (de semences).

(20) རྣམ་པར་རྟོག་པ་གང་གང་གིས། །དངོས་པོ་གང་གང་རྣམ་བརྟགས་པ། །
དེ་ཉིད་ཀུན་ཏུ་བརྟགས་པ་ཡི། །ངོ་བོ་ཉིད་མེད་དེ་མེད་དོ། །
Mais quel que soit le genre de chose imaginée
Par une construction imaginaire quelconque
Tout cela est de nature purement imaginaire,
Dépourvu d'essence et donc non existant.

(21) གཞན་གྱི་དབང་གི་ངོ་བོ་ཉིད། །རྣམ་རྟོག་ཡིན་ཏེ་རྐྱེན་ལས་བྱུང་། །
གྲུབ་ནི་དེ་ལ་སྔ་མ་ཡི། །རྟག་ཏུ་མེད་པར་གྱུར་པ་གང་། །
La nature dépendante, par ailleurs,
Est une construction imaginaire qui surgit des conditions,
Et la nature parfaitement établie est la précédente
À jamais débarrassée de la première.

(22) དེ་ཕྱིར་དེ་ཉིད་གཞན་དབང་ལས། །གཞན་མིན་གཞན་མ་ཡིན་པའང་མིན། །
མི་རྟག་པ་སོགས་བཞིན་དུ་བརྗོད། །དེ་མ་མཐོང་བར་དེ་མི་མཐོང་། །

De sorte que l’on dit
Qu’elle n’est ni complètement différente ni identique
à la nature dépendante,
À l’instar de l’impermanence, par exemple,
Car lorsqu’elle n’est pas perçue, l’autre ne l’est pas
davantage.

(23) ངོ་བོ་ཉིད་ནི་རྣམ་གསུམ་གྱིས། །ངོ་བོ་ཉིད་མེད་རྣམ་གསུམ་ལ། །
དགོངས་ནས་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །ངོ་བོ་ཉིད་མེད་བསྟན་པ་ཡིན། །

C’est dans l’idée des trois absences d’essence
Au sein des trois natures
Que l’on a enseigné l’absence d’essence
Dans tous les phénomènes.

(24) དང་པོ་པ་ནི་མཚན་ཉིད་ཀྱི། །ངོ་བོ་ཉིད་མེད་གཞན་པ་ཡང་། །
དེ་ནི་རང་ཉིད་མི་འབྱུང་བས། །ངོ་བོ་ཉིད་མེད་གཞན་ཡིན་ནོ། །

La première nature l’est de par son caractère même,
La (deuxième) l’est du fait qu’elle est dépendante
Et ne naît pas d’elle-même,
La dernière est l’absence d’essence même.

(25) ཆོས་ཀྱི་དོན་གྱི་དམ་པའང་དེ། །འདི་ལྟར་དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱང་དེ། །
དུས་རྣམས་ཀུན་ནའང་དེ་བཞིན་ཉིད། །དེ་ཉིད་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ། །

C’est la réalité ultime des phénomènes,
Aussi est-elle l’ainsité.
Il en est ainsi de tout temps,
Car elle est elle-même « simple perception sans plus ».

(26) ཇི་སྲིད་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ལ། །རྣམ་པར་ཤེས་པ་མི་གནས་པ། །
འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱི་བག་ལ་ཉལ། །དེ་ཉིད་རྣམ་པར་མི་ལྡོག་གོ། །

Mais tant que la conscience ne s’établit pas
Dans la « simple perception sans plus »,
Les propensions habituelles à la saisie dualiste
Ne seront pas renversées.

(27) འདི་དག་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ཅེས། །དེ་སྙམ་དུ་ནི་དམིགས་ནས་སུ། །
ཅི་ཡང་རུང་སྟེ་མདུན་འཇོག་ན། །དེ་ནི་ཙམ་ལ་མི་གནས་སོ། །

Même si l’on pense « Tout n’est que simple perception
sans plus »,
Tant que l’on considère comme un objet
Une quelconque chose placée devant soi,
On n’y est pas.

(28) ནམ་ཞིག་ཤེས་པས་དམིགས་པ་རྣམས། །མི་དམིགས་དེ་ཡི་ཚེ་ན་ནི། །
རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ལ་གནས། །གཟུང་བ་མེད་པས་དེ་འཛིན་མེད། །

Lorsque la conscience n’appréhende plus
Aucun objet référent,
Elle s’établit dans la simple perception sans plus »,
Car en l’absence d’objet appréhendé, il n’y a plus de saisie qui tienne.

(29) དེ་ནི་སེམས་མེད་མི་དམིགས་པ། །འཇིག་རྟེན་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་མེད། །
གནས་ཀྱང་གཞན་དུ་གྱུར་པ་སྟེ། །གནས་ངན་ལེན་གཉིས་སྤངས་པའོ། །

Impensable, sans référence,
Telle est la sagesse supramondaine,
C’est le renversement du support,
L’élimination des deux formes de résistances.

(30) དེ་ཉིད་ཟག་པ་མེད་དང་དབྱིངས། །བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་དགེ་དང་བརྟན། །
དེ་ནི་བདེ་བ་རྣམ་གྲོལ་སྐུ། །ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཞེས་བྱ། །

Telle est alors la dimension sans souillures,
Inconcevable, favorable et constante,
Félicité et Corps de complète libération,
Lequel, chez les Grands Sages, est appelé Corps absolu.

སུམ་ཅུ་པའི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ་སློབ་དཔོན་ཆེན་པོ་དབྱིག་གཉེན་གྱིས་མཛད་པ་རྫོགས་སོ།། །།
རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཛི་ན་མི་ཏྲ་དང་ཤཱི་ལེན་དྲ་བོ་དྷི་དང་། ཞུ་ཆེན་གྱི་ལོ་ཙཱ་བ་བན་དེ་ཡེ་ཤེས་
སྡེས་བསྒྱུར་ཞིང་ཞུས་ཏེ་གཏན་ལ་ཕབ་པའོ།། །།

Les abbés indiens Jinimatra et Silendrabhodi, et le grand traducteur et correcteur Yeshé Dé ont fixé le sens définitif de cette traduction.

Traduit du tibétain par Philippe Cornu.

COPYRIGHT

DHARMAEBOOKS.ORG

« CINQ TRAITES SUR L'ESPRIT SEULEMENT » de VASUBANDHU

traduit du tibétain par Philippe Cornu © Librairie Arthéme Fayard 2008

Ce(tte) œuvre est mise à disposition selon les termes de la
Licence Creative Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification 4.0 International.

Première publication e-book : Janvier 2022

Dharma Ebooks est un projet de Dharma Treasure, qui opère sous la direction éditoriale du 17e Karmapa, Orgyèn Trinlé Dorjé.

正 法 寶 藏

Dharma Treasure